

Analiza i ocena zmian radioaktywności surowców i materiałów budowlanych stosowanych w Polsce w latach 1980 – 2022

Barbara PIOTROWSKA, Krzysztof ISAJENKO,
Olga STAWARZ, Karol WOJTKOWSKI,
Marcin KOZDÓJ, Anita KIEŁBASIŃSKA

Praca dofinansowana przez Ministerstwo Edukacji i Nauki

RRM z dn. 17.12.2020 r. w sprawie materiałów budowlanych, w przypadku których oznacza się stężenie promieniotwórcze izotopów promieniotwórczych potasu K-40, radu Ra-226 i toru Th-232, wymagań dotyczących dokonywania tych oznaczeń oraz wartości wskaźnika stężenia promieniotwórczego, o której przekroczeniu informuje się właściwe organy
(Dz. U. 2021 r. poz. 33)

- **Materiały budowlane** zawierające naturalnie występujący materiał promieniotwórczy;
- **Materiały budowlane** zawierające pozostałości z sektorów przetwarzających naturalnie występujący materiał promieniotwórczy

Oznaczanie stężeń K-40, Ra-226 i Th-232

Wskaźnik stężenia promieniotwórczego I

Jedno ograniczenie na wskaźnik stężenia promieniotwórczego

$$I \leq 1$$

Leżakowanie próbki przed pomiarem w zamkniętym szczelnie pojemniku pomiarowym nie krótsze niż 14 dni

Laboratoria posiadające akredytację

Informowanie organów nadzoru budowlanego o przekroczeniu wskaźnika stężenia promieniotwórczego $I = 1$

ZASADY OCENY MATERIAŁÓW STOSOWANYCH W BUDOWNICTWIE

§ 4. Wskaźnik stężenia promieniotwórczego izotopów promieniotwórczych potasu K-40, radu Ra-226 i toru Th-232 (wskaźnik I) wyznacza się według wzoru:

$$I = C_{K-40}/3000 [Bq/kg] + C_{Ra-226}/300 [Bq/kg] + C_{Th-232}/200 [Bq/kg]$$

gdzie: C_{K-40} , C_{Ra-226} i C_{Th-232} - oznaczają odpowiednio stężenia promieniotwórcze izotopów potasu K-40, radu Ra-226 i toru Th-232, wyrażone w bekerelach na kilogram [Bq/kg].

§ 5. Całkowita niepewność wyznaczenia wartości wskaźnika, o którym mowa w § 4, przy poziomie ufności 0,95, nie może przekraczać 20% jego wartości, jeżeli jest ona nie mniejsza niż 0,8.

RRM z dn. 17 grudnia 2020 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 33)

Załącznik do rozporządzenia

Materiały budowlane poddawane ocenie promieniotwórczości naturalnej:

- materiały budowlane zawierające naturalnie występujący materiał promieniotwórczy:

1.1. łupek ałunowy;

1.2. kwarcyt;

1.3. pochodzenia magmowego:

1.3.1. granitoidy:

1.3.1.1. granit;

1.3.1.2. sjenit;

1.3.2. ortognejs;

1.3.3. porfir;

1.3.4. tuf wulkaniczny;

1.3.5. pył wulkaniczny (pucolana);

1.3.6. lawa.

RRM z dn. 17 grudnia 2020 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 33)

Materiały budowlane poddawane ocenie promieniotwórczości naturalnej:

- materiały budowlane zawierające pozostałości z sektorów przetwarzających naturalnie występujący materiał promieniotwórczy:

2.1. popioły lotne;

2.2. fosfogips;

2.3. żużel fosforowy;

2.4. żużel cynowy;

2.5. żużel miedziowy;

2.6. czerwony szlam (pozostałość po produkcji aluminium);

2.7. pozostałości po produkcji stali;

2.8. materiał skalny po eksploatacji i przeróbce rud uranu.

Metoda pomiaru promieniotwórczości naturalnej w materiałach budowlanych

- Sonda scyntylicyjna NaJ(Tl) 2"x2"
- Domek osłonny z ołowiu o grubości ścian 50 mm
- Analizator typu MAZAR
- Wzorce kalibracyjne

- Okna pomiarowe analizatora:
  - ^{40}K – od 1,26 MeV do 1,65 MeV,
  - ^{226}Ra – od 1,65 MeV do 2,30 MeV,
  - ^{232}Th – od 2,30 MeV do 2,85 MeV.

- Zakresy pomiarowe pozwalają na wyznaczenie stężeń naturalnych izotopów promieniotwórczych ^{40}K , ^{226}Ra i ^{232}Th na podstawie, których wyznaczany jest wskaźnik stężenia promieniotwórczego I.
- Kalibracja – pomiary trzech objętościowych wzorców i pomiarze matrycy wzorców .
- Geometria źródeł wzorcowych i próbek – pojemniki typu Marinelli 1,5 dm³.
- Gęstość źródeł wzorcowych – 1,6 g/cm³, a próbek od 0,6 do 2,0 g/cm³.
- Próbki są suszone, rozdrabniane, przesiewane przez sito o grubości oczek 2 mm, pakowane do pojemników i szczelnie zamykane.
- Próbki są badane dopiero po ustaleniu się równowagi promieniotwórczej pomiędzy radem ^{226}Ra i bizmutem ^{214}Bi oraz torem ^{232}Th i talem ^{208}Tl , po czasie 14 dni.
- Pomiary wykonywane są w seriach wielokrotnych powtórzeń ((od 5 do 32) x 2000 s) dla każdej próbki.

BADANIA PROMIENIOTWÓRCZOŚCI NATURALNEJ W SUROWCACH I MATERIAŁACH BUDOWLANYCH

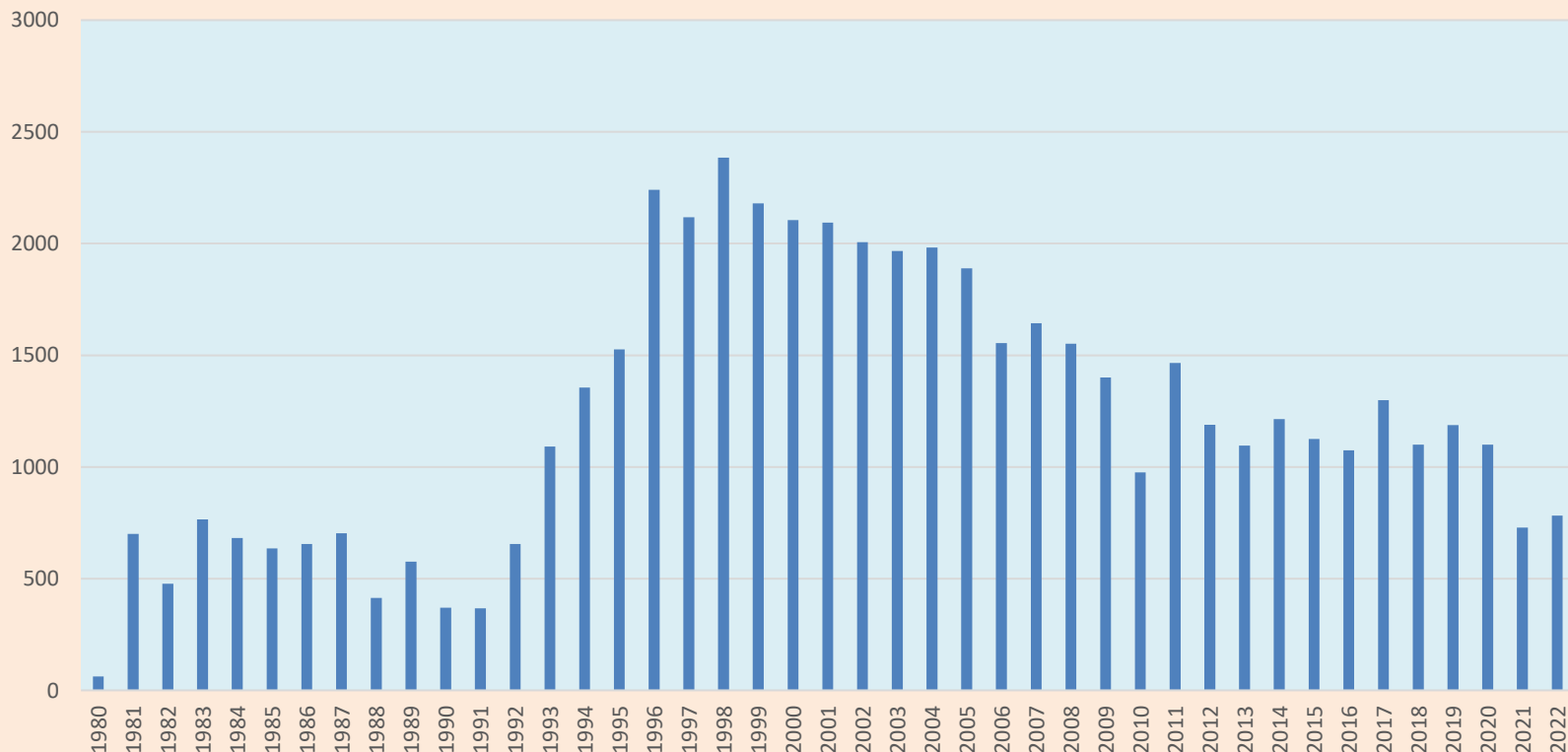
W 2022 roku Laboratorium Pomiarów Promieniotwórczości Naturalnej opracowało 58 sprawozdań z badań zawierających wyniki pomiarów i ich interpretację związaną z zastosowaniem materiałów i surowców budowlanych reprezentowanych przez badane próbki.

Rodzaje i ilości próbek:

– mieszanina popiołowo–żużłowa	27
– kruszywo naturalne	10
– odpady paleniskowe	6
– piasek	2
– żużel	3
– pozostałe	10

Całkowita liczba zbadanych próbek od 1980 do końca 2022 roku: 52751
Liczba zbadanych próbek w 2022 roku: 782
Surowce pochodzenia naturalnego: 45
Surowce pochodzenia przemysłowego: 656
Materiały budowlane: 81

Ilość przebadanych próbek w latach 1980-2022

Wartość średnia i zakres wskaźnika stężenia promieniotwórczego I dla wybranych próbek badanych w 2022 roku

Rodzaj próbki	Liczba próbek	Średnia wartość wskaźnika stężenia promieniotwórczego I	Zakres wskaźnika stężenia promieniotwórczego I
Surowce pochodzenia naturalnego			
Piasek	5	0,12	0,04 – 0,17
Gips	6	0,28	0,20 – 0,60
Kruszywo naturalne	10	0,19	0,13 – 0,35
Łupek	4	0,90	0,78 – 1,04
Kruszywo przywęglowe	14	0,69	0,51 – 0,95

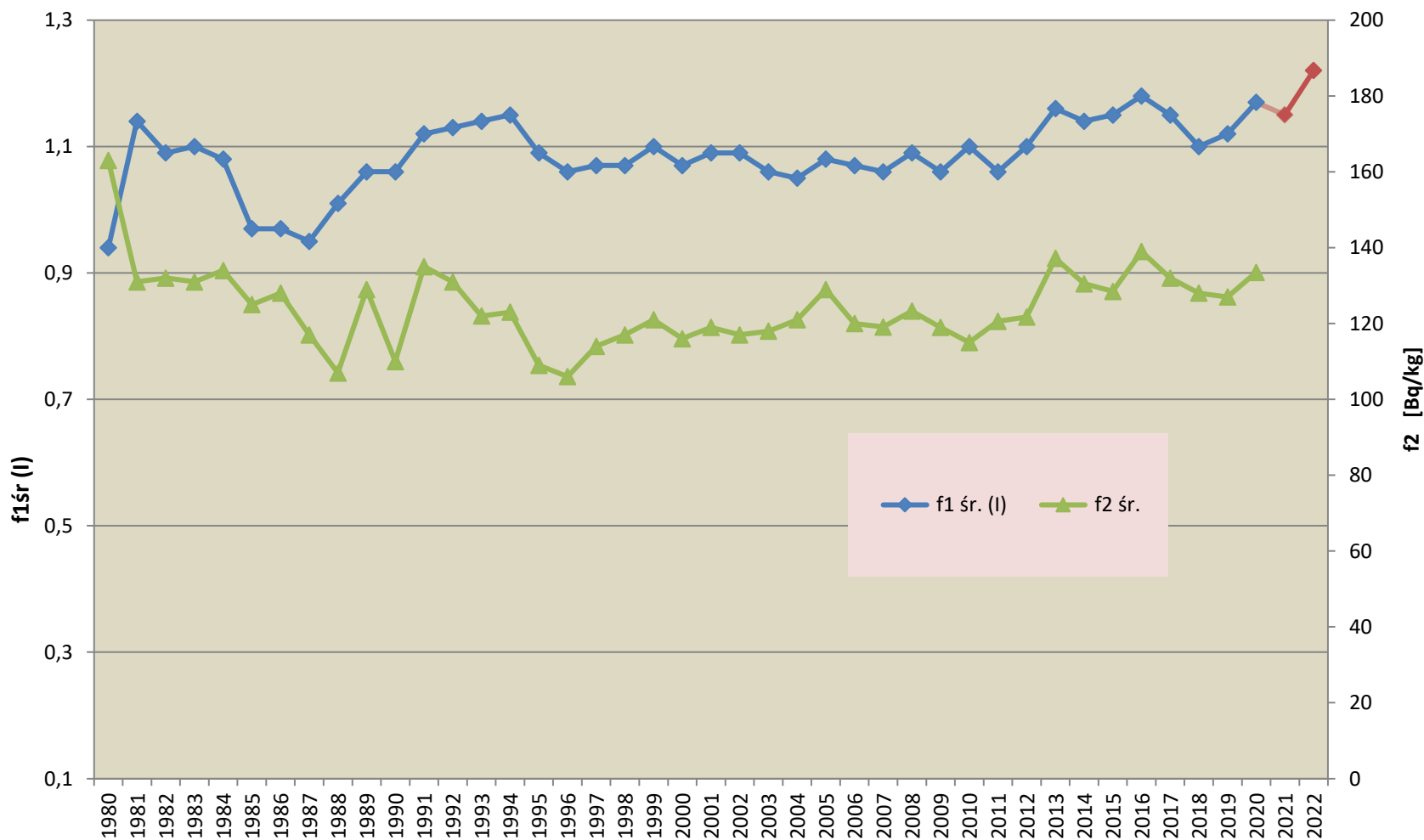
Wartość średnia i zakres wskaźnika stężenia promieniotwórczego I dla wybranych próbek badanych w 2022 roku

Rodzaj próbki	Liczba próbek	Średnia wartość wskaźnika stężenia promieniotwórczego I	Zakres wskaźnika stężenia promieniotwórczego I
Surowce pochodzenia przemysłowego			
Popiół lotny	295	1,22	0,09 – 2,74
Żużel	44	0,86	0,16 – 1,70
Mieszanka popiołowa - żużlowa	69	0,91	0,57 – 2,16
Popiół	62	1,05	0,32 – 1,46
Piasek żużlowy	15	0,90	0,55 – 1,28
Kruszywo z żużli	18	0,88	0,70 – 1,14

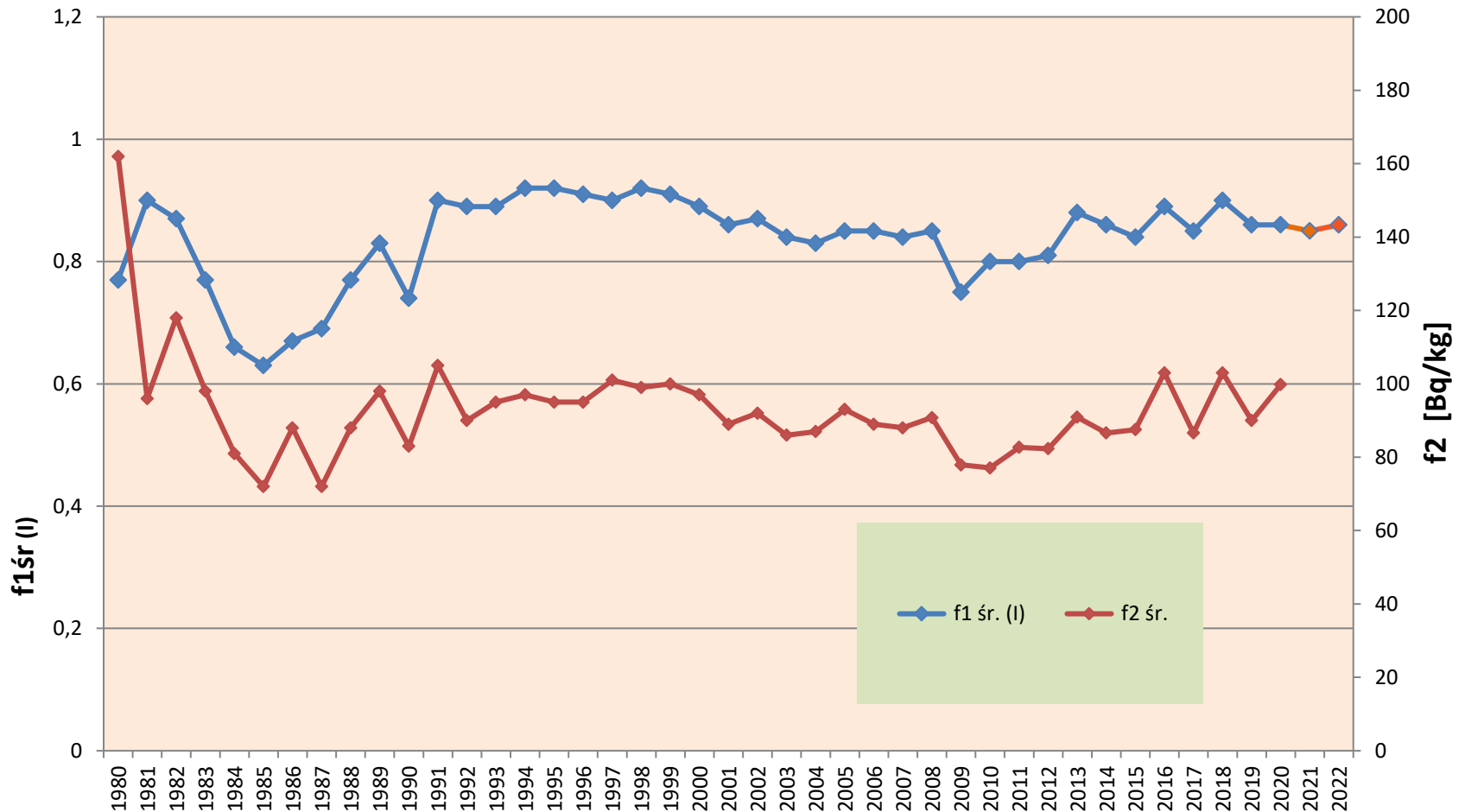
Wartości średnie i zakres wskaźnika stężenia promieniotwórczego I dla wybranych próbek badanych w 2022 roku

Rodzaj próbki	Liczba próbek	Średnia wartość wskaźnika stężenia promieniotwórczego I	Zakres wskaźnika stężenia promieniotwórczego I
Materiały budowlane			
płytki ceramiczne	21	0,70	0,55 – 0,85
Cement	4	0,55	0,21 – 0,98
Beton komórkowy	9	0,16	0,14 – 0,18
Pustak betonowy	5	0,53	0,25 – 0,93
Wełna mineralna	9	0,19	0,12 – 0,26

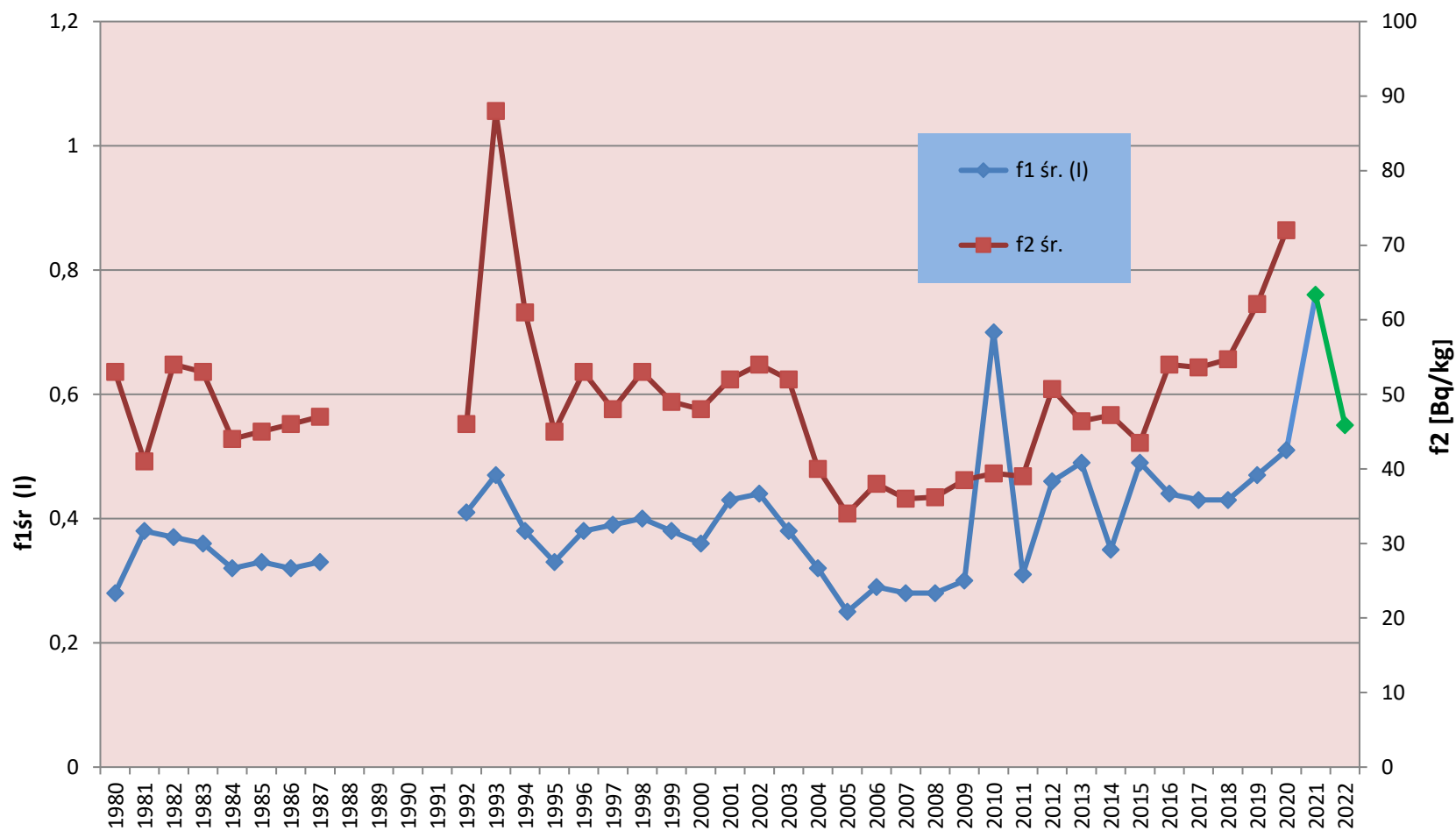
Wartości f_1 (l) i f_2 dla popiołów w latach 1980 - 2022

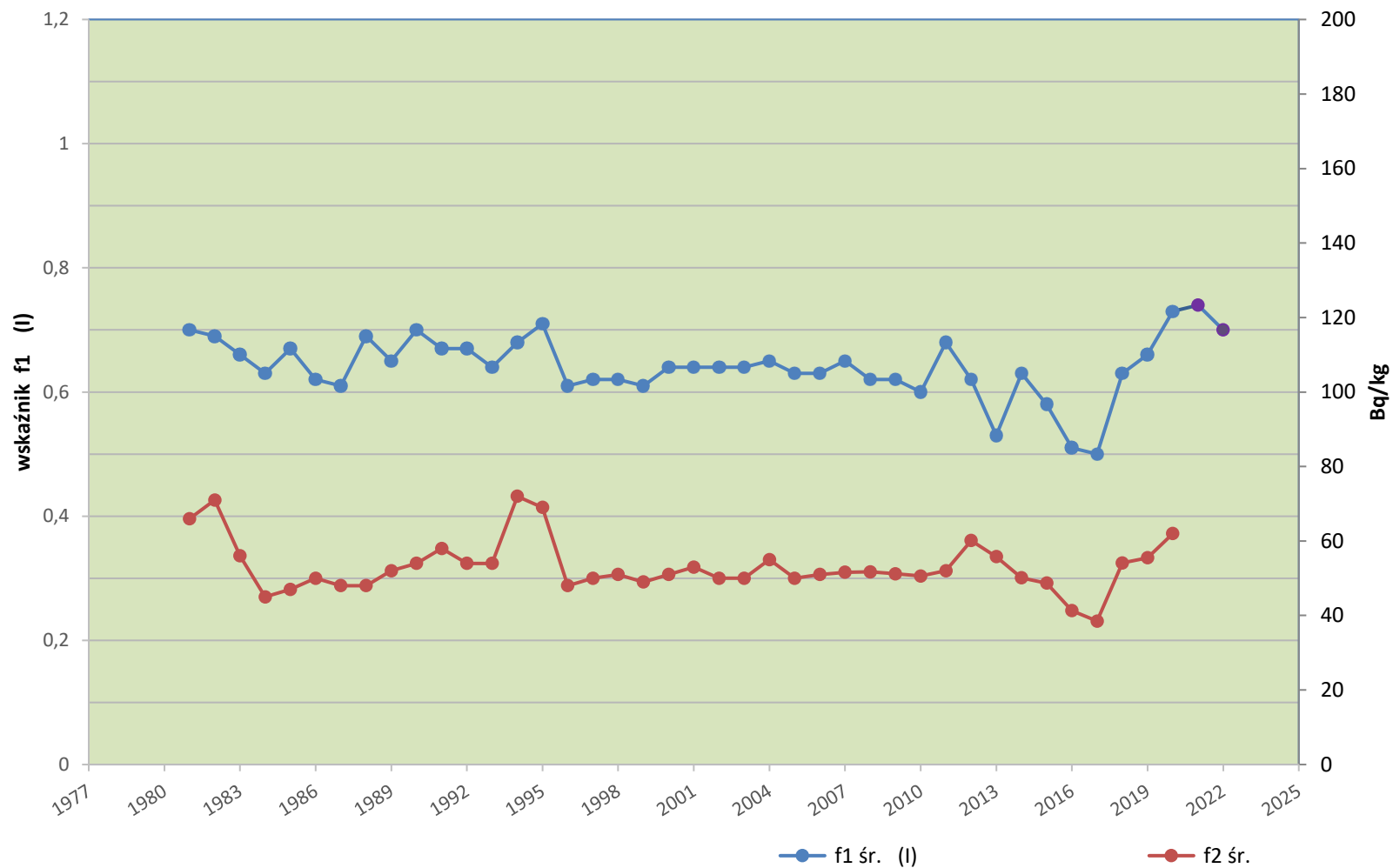
Wartości f_1 (śr.) (l) i f_2 (śr.) dla żużli w latach 1980 -2022

Wartość f_1 (śr.) (l) i f_2 (śr.) dla cementów w latach 1980 -2022

Wartości średnie $f_{1\text{śr}}$ (I) i $f_{2\text{śr}}$ dla ceramiki budowlanej w latach 1980 -2022

Ilość przekroczeń wartości granicznej $I = 1$ zarejestrowanych w 2022 roku .

Rodzaj surowca	Liczba próbek	$I \leq 1$ (% udział)	$I > 1$ (% udział)
SUROWCE POCHODZENIA PRZEMYSŁOWEGO			
Popiół lotny	295	252 (85,4 %)	43 (14,6 %)
Żużel	44	39 (88,6 %)	5 (11,4 %)
Mieszanka popiołowo żużlowa	69	61 (88,4 %)	8 (11,6 %)
Piasek żużlowy	15	12 (80,0 %)	3 (20,0 %)
MATERIAŁY BUDOWLANE			
cement	4	4 (100 %)	0 (0 %)
Płytki ceramiczne	21	21 (100 %)	0 (0 %)

Podsumowanie

W 2022 r. odnotowano wysoką średnią wartość wskaźnika stężenia promieniotwórczego I dla popiołów lotnych.

W przypadku surowców pochodzenia przemysłowego wskaźnik stężenia promieniotwórczego I przekroczył wartość 1 dla 20 % próbek piasku żużlowego, 14,6 % próbek popiołów lotnych oraz ok. 11 % próbek żużla i mieszaniny popiołowo-żużlowej.

Z gotowych materiałów budowlanych 100 % partii materiałów budowlanych wyprodukowanych w 2022 roku powinno zostać dopuszczone do zastosowania w budownictwie mieszkaniowym.

Dziękuję za uwagę !
